

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1586

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISBN: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 965

Kitap Adı: Eş'arilikte Fiilî Sıfatlar

Book Title: The Attributes of Action in Ash'arism

ISBN: 978-625-5576-19-4

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786255576194

Yazar | Author: Büşra YILDIZ | orcid.org/0000-0001-8346-609X

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 170

Yayın Tarihi | Publication Date: Mart | March 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRH | İslam Teolojisi | Islam: Theology

BISAC: REL099000 | Din / İslam / Teoloji | Religion / Islam / Theology

THEMA: QRMH | İslam Teolojisi | Islam: Theology

LC: BP166 | İslamî Teoloji. Kelâm | Islamic Theology. Kalam

Atıf Bilgisi | Cite as: Yıldız, Büşra. *Eş'arilikte Fiilî Sıfatlar*. Ankara: Fecr Yayınları, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Eş'arîlikte Fiilî Sıfatlar

Büşra YILDIZ

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Büşra YILDIZ

Ankara’da doğdu. Lisans eğitimini Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde “Mu’tazile’nin Tevhid ve Adalet İlkesi Bağlamında İnsan Fiilleri Anlayışı” başlıklı bitirme teziyle tamamladı ve Yüksek Şeref Öğrencisi olarak mezun oldu (2018). Aynı yıl kazandığı eğitim bursuyla Amman/Ürdün’de bulundu. Yüksek lisansını Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Temel İslam Bilimleri (Kelâm) Anabilim Dalı’nda Doç. Dr. Hikmet Yağlı Mavil danışmanlığında hazırladığı “Eş’arî Kelâmında Fiilî Sıfatlar” konulu teze tamamladı ve Yüksek Şeref Öğrencisi olarak mezun oldu (2021). Doktora çalışmalarını ise İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi’nde Prof. Dr. İlyas Çelebi danışmanlığında İslâm öncesi dönemde ve İslâm’ın erken dönemlerinde câhiliye Araplarının itikadî anlayışlarını mukayeseli olarak inceleyen bir tez üzerine sürdürmektedir. Akademik çalışmalarına devam eden yazar, aynı zamanda akademik metin redaksiyonu yapmakta ve bu alanda eğitimler vermektedir.

She was born in Ankara. She completed her undergraduate education at Bolu Abant İzzet Baysal University, Faculty of Theology with her thesis titled “Mu’tazila’s Doctrine of Human Actions in the Context of the Principles of Tawhid and Justice” and graduated as a High Honor Student (2018). In the same year, she received a scholarship to study in Amman/Jordan. She completed her master’s degree at Bolu Abant İzzet Baysal University, Department of Fundamental Islamic Sciences (Kalam) with her thesis titled “Attributes of Action in Ash’arite Kalâm” prepared under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Hikmet Yağlı Mavil and graduated as a High Honor Student (2021). She continues her doctoral studies at İstanbul 29 Mayıs University under the supervision of Prof. Dr. İlyas Çelebi on a thesis examining the theological understanding of the pre-Islamic and early Islamic Arabs in comparison. Besides her academic studies, the author also works as an editorship and provides training in this field.

Kitap Hakkında

Eş'arîlikte Fiilî Sıfatlar

Âlemde meydana gelmiş her şeyin Allah tarafından var edilmesi Allah ile âlem arasında bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır. Allah'ın âleme tesiri, O'nun fiilleri vasıtasıyla mümkün olduğundan kelâm tarihinde bu ilişki daha çok fiilî sıfatlarla ifade edilmiştir. Eş'arî mezhebinin fiilî sıfat anlayışını ortaya koymayı amaçlayan bu kitapta ilk olarak "isim, müsem-mâ, tesmiye, sıfat ve mevsûf" gibi kavramlar açıklanmış ve mezheplerin bu kavramlar hakkındaki görüşlerinden hareketle ilâhî sıfat anlayışları ele alınmıştır. Devamında Eş'arî kelâmcılarının ilâhî fiiller hakkındaki görüşleri incelenmiş; bu bağlamda ilâhî zât tasavvuru, O'nun sıfatları ve bu sıfatların Allah'ın fiilleriyle olan ilişkisine yer verilmiştir. Sonrasında ise Allah-âlem ilişkisinin açıklanmasında önemli bir yere sahip olan yaratma fiili ve bu fiille alakalı diğer konular incelenmiştir.

Erken dönem Eş'arî âlimlerinin eserlerinde yaratma fiili hakkında yeterli bilgi bulunmadığından onların bu mesele hakkındaki görüşlerine daha çok Mâtürîdî kaynaklardan ulaşılmıştır. Mevcut kaynakların analizi ışığında Mâtürîdîlerin tekvin terimiyle ifade ettiği yaratma fiilinin Gaz-zâlî'den itibaren müteahhir dönem Eş'arî kelâmcıları tarafından daha yoğun bir şekilde ele alındığı ve kudret sıfatı çerçevesinde açıklanmaya çalışıldığı sonucuna varılmıştır. Kitapta ulaşılan bir diğer önemli sonuç ise Eş'arî kelâm düşüncesinde Allah'ın âlem üzerindeki tasarrufunda ilim, irade ve kudret sıfatlarının rolü olduğu fakat ilâhî yaratmanın -bir başka deyişle eşyanın varlık sahasına çıkmasının- ancak kudret sıfatının hâdis taalluku ile gerçekleştiği yönündedir. Bu noktada Allah-âlem ilişkisinin daha anlaşılır bir izahı için ilâhî yaratma meselesinin "yaratma süreci" ve "yaratma sonucu" olmak üzere ikili bir tasnifle ele alınması, çalışmanın özgün katkılarından biri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kelâm; Eş'arîyye; Sıfat; Fiilî Sıfat; Yaratma

About the Book

The Attributes of Action in Ash'arism

The fact that everything that has happened in the universe is created by God shows that there is a relationship between God and the universe. Since God's influence on the universe is possible through God's actions, in the history of kalam, this relationship has been expressed more in terms of God's attributes of action. This book aims to reveal the Ash'arī mazhab's understanding of God's attributes of action. In this book, firstly, concepts such as "name (ism), named (musammā), naming (tasmiyah), attribute (sifat) and described (mawsuf)" are first explained, and the understanding of divine the attributes is discussed based on the views of the Kalām secs on these concepts. This included the concept of the divine essence, its attributes and the relationship of these attributes to God's actions. Finally, the act of creation which plays an important role in explaining the relationship between God and the universe, and other issues related to this act were examined.

Since the works of the early Ash'arī scholars works do not provide sufficient elaboration on the act of creation, their perspectives on this matter were primarily traced through Māturidī sources. The analysis of the available texts shows that the act of creation, referred to as takwin by the Māturidīs, was more extensively discussed by later Ash'arī theologians, especially after al-Ghazālī, and was predominantly interpreted within the framework of the attribute of divine power (qudrah). Another key finding of this study is that, within Ash'arī theological thought, the divine governance of the universe is explained in terms of attributes of knowledge ('ilm), will (irādah) and power (qudrah). However, the act of divine creation - i.e. the actualisation of entities into existence - is considered possible only through the temporal attachment (ḥādith ta'alluq) of qudrah. In this context, for a clearer explanation of the relationship between Allah and the universe, the study proposes a dual classification of divine creation into "the process of creation" and "the result of creation", which constitutes one of the original contributions of this work.

Keywords: Kalām; Ash'ariyya; Attribute; Attribute of Action; Creation

*Sevgi ve desteğiyle yolumu bir “yıldız” gibi aydınlatan
kıymetli aileme...*

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın meydana gelmesinde emeği yadsınamayacak birkaç isme hususen teşekkürü borç bilirim. Başta çalışma sürecim ve hayatın birçok alanında ilgi, alaka ve desteğini esirgemeyen pek kıymetli yüksek lisans danışmanım Doç. Dr. Hikmet Yağlı Mavil hocama en içten şükranlarımı sunarım. Tecrübesine her zaman başvurduğum, kelâm ilmindeki bilgi birikiminin çoğunu kendisinden kazandığım değerli hocam Doç. Dr. Kılıç Aslan Mavil'e destek ve yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Ayrıca bu kitabın ortaya çıkmasında beni yüreklendiren, ilmî duruşunu örnek aldığım ve yönlendirmeleriyle yoluma ışık tutan doktora danışmanım kıymetli Prof. Dr. İlyas Çelebi hocama şükranlarımı sunarım. Fazlaca meşguliyeti arasında biz öğrencilerine her zaman bir aralık açan; bilgi ve tecrübesinden ziyadesiyle istifade ettiğim değerli Prof. Dr. Mustafa Sinanoğlu hocama kattığı değerlerden dolayı teşekkür ederim. Kitabın yayına hazırlanma sürecinde verdiği desteklerden ötürü kıymeti hocam Prof. Dr. Mehmet Bulgen'e çok teşekkür ederim. Araştırma sürecim boyunca bilgilerine başvurduğumda yardımlarını esirgemeyen değerli Doç. Dr. Ahmet Uğurlu ve Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Recai Gündüz hocalarıma müteşekkirim.

Kitabın ana kaynaklarına daha hızlı erişmek ve daha nitelikli bir eser ortaya koymak için yola çıktığım ve bir çeşit rihle olarak tanımladığım İstanbul ikametim boyunca desteklerini her daim hissettiğim kıymetli Naime Tunaboşlu'ya ve buradaki arkadaşlarıma hayatın kaçınılmaz yorgunluğu arasında dinlenilecek bir gölgelik oldukları için teşekkür ediyorum. Çalışmamın nihai şeklini almasına büyük katkı sağlayan, titiz okumalarıyla fark edemediğim eksiklikleri düzelter ve her ihtiyacım olduğunda vaktini ayırmaktan çekinmeyen kıymetli dostum Şeymanur Aydın'a gönülden teşekkür ediyorum. Yine ilgi ve alakasını her zaman hissettiren değerlim Mukaddes Durak'a teskinlik ve tefekkür durağım oldu-

ğu için teşekkür ediyorum. Ayrıca ilim yolundaki araştırmacılara sağladıkları imkânlar ve kütüphane hizmetleriyle çalışmalarımı destekledikleri için İSAM Kütüphanesi ve çalışanlarına; İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kütüphanesi ve çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Bu vesileyle; beni bu günlere getiren, evladı olduğum için şükrettiğim en kıymetlim annem Gülşah Yıldız'a gösterdiği bütün fedakârlık ve desteği için minnet ve şükranlarımı sunarım. Ona ne kadar teşekkür etsem eksik kalacaktır. Yine değerli ablam Naz Yıldız Ekici'ye çalışma sürecimdeki desteği için teşekkür ederim. Son olarak en büyük destekçimi, yol arkadaşımı zikretmeliyim. Çalışmalarımı büyük bir titizlikle okuyup tashihlerde bulunduğu; akademik hayatımda da desteğini hep hissettirdiği; Allah'ın yardımıyla boşu dolu, yokuşu düz, zoru kolay yaparak yolumu bir "yıldız" gibi aydınlattığı ve gösterdiği bütün özveri için eşim Salih'e sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

Gayret bizden, tevfiğ Allah'tandır.

Büşra YILDIZ

Bolu 2025

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	9
KISALTMALAR.....	13
GİRİŞ.....	15

BİRİNCİ BÖLÜM

KELÂMÎ DÜŞÜNCEDE İLÂHÎ SIFATLAR	19
1. İlâhî Niteliklerin İsimlendirilmesi	19
2. İsim-Müsemmâ ve İsim-Sıfat İlişkisi	22
2.1. İsim ve Müsemmâ Terimleri Arasındaki İlişki	22
2.2. İsim ve Sıfat Terimleri Arasındaki İlişki.....	32
3. İlâhî Sıfatların Allah'ın Zâtı ile İlişkisi	39
4. İlâhî Sıfatların Taksimi.....	51
4.1. Tenzihî Sıfatlar	55
4.2. Sübûtî Sıfatlar	57
4.3. Fiilî Sıfatlar	59

İKİNCİ BÖLÜM

EŞ'ARİLİKTE ALLAH'IN FİİLÎ SIFATLARI	71
1. Eş'arî Düşüncede Allah Tasavvuru	71
2. Eş'arî Kelâmcıların İlâhî Sıfat Ayrımı	76
3. Eş'arilikte Fiilî Sıfat Anlayışı	81
4. İlâhî Sıfatlar ve Fiil İlişkisi	87
4.1. İlim Sıfatı	88
4.1.1. İlim-Fiil İlişkisi	92
4.2. İrade Sıfatı	94
4.2.1. İrade-Fiil İlişkisi.....	97
4.3. Kudret Sıfatı.....	102
4.3.1. Kudret-Fiil İlişkisi	104
5. İlâhî Fiillerin Meydana Gelişi.....	109
5.1. İlim, İrade ve Kudret Sıfatları Arasındaki İlişki	112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLÂHÎ BİR FİİL OLARAK “YARATMA”	117
1. Eş‘arî Düşüncede Allah’ın Yaratması	117
2. Yaratmanın Allah’tan Başkasına İsnadı	121
3. Eş‘arîlikte Yaratmayla Alakalı Diğer Meseleler	126
3.1. Allah’ın Ezelde Hâlik Olarak İsimlendirilmesi	126
3.2. İlâhî Fiillerde Hikmet.....	130
3.3. Kün Emri ve Yaratmayla İlişkisi.....	138
SONUÇ	145
KAYNAKÇA	153
DİZİN	163

KISALTMALAR

a.mlf.	: Aynı müellif
b.	: bin, ibn (Ođlu)
bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviri
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
h.	: Hicrî
İSAM	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi
krş.	: Karşılaştırınız
KURAMER	: Kur'ân Araştırmaları Merkezi
MÜ İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Araştırma Vakfı
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm tarihi
sy.	: Sayı
t.y.	: Tarih yok
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkîk eden
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
yay.	: Yayınları